

VODIČ

Pitomo je izgledalo na suncu to polje Dioklecijanovo — Peristil — mada ovce nisu pasle po kamenoj livadi i uopšte nije bilo ničeg sličnog s pastoralom iz nekog kalabriskog luga. Na kamenje je pala sparina, valjda kao odraz „fjake” — da čovek prosto ne udahne. Možda bi ovde, iz svih tih uličica koje senkom potsećaju na zatone i zatončiče, kanale i špilje, udarili u nos zadasi soli i školjki, ali iznad svega je vladao suveren miris „specije”, roščića, surogata i sveg onog što se pod vlašću Rex-a i Dux-a nazivalo jednim imenom — *prodotti gentili*.

U svem tom izobilju aroma, sunca i dosade sedeo je karabinjer Okipinti da bi napokon dokonao kako je danas trebalo odneti dve košulje savijene u novine pod miškom šjori Đulijeti da ih opere. Sem toga, u domu Dopolavora davao se film „Batikuore”, jedan „prima-film” koji se morao videti. A opet, na smotri je valjalo biti u šest, čak na trećoj obali, čujete li, tamo kod prefektуре. Nije vre-delo nikome dokazivati kako je sve to nemoguće. Ti „kapi” i „marešali” — pogotovu njegov marešalo Vitorini — ne mogu se ubediti, oni uvek viču.

Onda je otkucalo dva. Na mestu koje ovdašnji nazivaju: iz-pod-ura, a smešno je što on to nikako ne može da izgovori. Perbacco! Baš odande je dopirao topot. I neki žagor, objašnjavanje.

A tad je jedan glas, dovoljan da dozove sve Santa-Marije, kriknuo:

— Racija!

Okipinti je poskočio, ispustio košulje i skamenio se u mestu. Nastupale su „kamiće nere”, ali kakve „kamiće nere”! Ovo behu elitne trupe, izgledali su upravo — germanski, izvin’te, samo po uštogljenom držanju ramena, hod im je bio graciozan, hod bersaljera, šunjali su se kao pravi toskanski vuci i terali pred sobom nekakvo ljudstvo. Bila je tu i jedna bakica, neobično potresna osoba, kog li će joj samo đav’la te perle! Takve su stare žene. Pored nje je išao jedan gospodin s pledom, nalik na bogate Amerikance koje je Okipinti viđao dok je radio kao kelner u Ankoni. Vere mi, taj pled sam vredeo je brat bratu dvadeset hiljada lira. I ko zna koliko

bi se Okipinti bavio izračunavanjem svih tih vrednosti da ga jedan zvižduk ne prizva svesti:

— Pogledaj, tulipan, pozira za novčanicu od petsto lira!

— Ima pravi savojski profil. Umberto, princ od Savoje i... Mizerijo jedna, kamo pozdrav?

Beše to prava parada s iluminacijom marešala Vitorinija koji se bogzna otkud ovde stvorio. Nije mu se davala baš često prilika da se ovako prošepuri duhovitošću pred „kamicama”. On je bio južnjački rečit, ali s najplemenitijim naglaskom Toskane. Okipinti je napravio čitav mali „saltomortale” od pozdrava i iščasio lopatice. Uzalud! Marešalo ga je i dalje oslovljavao sa „kavalijere” i „ečelencia”, a pritom se nije moglo razabrati šta želi.

Sunce, Santa Marija, bilo je gore nego u Kalabriji, a milosti ni za dva čentezima.

Najzad je marešalo, glasom promuklim od krajnjeg napora, rekao:

— Ovog Jevrejina sprovedi u San Rok i gubi mi se s očiju, Vinčenco Okipinti. Da budeš na trećoj prozivci večeras, Vinčenco Okipinti. I sutra ćeš se javiti na raport kapetanu, Vinčenco Okipinti.

Udaljili su se paradnim korakom. Bakicu s perlama su pustili, jer nisu znali šta bi s njom. A stranac i njegov pled dospeli su pod Okipintijev nadzor. Dakle, Jevrejin — ti uvek imaju koju crkavicu više od običnog sveta. Iskosa ga je posmatrao: dakle, Jevrejin, a pazi ga kakvu „facu” ima, reklo bi se, prosti me Isuse, sveti Franja Asiški — takvi su oni! Vidi samo kako hoda, ma pogledaj ga, tako je hodao Ročild kada ga je Vinčenco video u Đenovi, na palubi jahte. Svaki korak mu je bio odmeren i težio bar dve hiljade funti u zlatu.

Gospodin Jevrejin, naravno, nije se uzbuđivao, taj je imao para, i vraga je njemu još nešto bilo potrebno! Gladio je s naizgled tihim uživanjem nekoliko tek naraslih riđih malja nemarno puštene bradice. Glas mu je bio pun, dubok bariton s mekim drhtajima koji bi načas, pogotovu kad bi ubacio kakvu nemačku reč, neobično dramatično i uzbuđljivo zatreperili u Okipintijevoj uobrazilji. Pored njih je grabila i bakica, ko zna — možda je ovom Ročildu bila i rođena majka, jer je za tako što dovoljno svečano izgledala. Sve je na njoj bilo utegnuto, počev od dubokih cipela na šniranje pa do starinskih ukosnica koje su na temenu raspinjale poverljivo pundo. Jedino je trbuščić, veoma šiljat i živahan, kao igračka od kaučuka, veselo poskakivao zajedno s njom. Usto je prigovarala veoma brzo i za Okipintija sasvim nerazumljivo:

— Otkad te znam, oduvijek si bio jako tvrdoglav, dragi Karlo. Slušaj jedanput, drago dijete. Ja sam si dala običi Evropu od Karlovih Vari do Višija. Svi su bili korupcionirani, svi, od portira do admirala na fregati. U Italiji 1918 mogla sam u Milano prenijeti cijelog mađarskog husara u koferu. Hokus-pokus! Das sage ich nur zum Beispiel, tvoju tante Herminu husari nisu nikada interesirali, nie im Leben. Mogla sam, to je fakt. Da musst du zahlen! Platiti, to je prvi uvjet.

Karlo je, naravno, uvek bio isti. Disciplinovano je slušao i nije pokušavao da protivreči. Jadni Karlo, odavno mu je utužljeno da je strpljenje korisna vrlina. Već u osmoj godini navukli su mu plišane pantalone i morao je naivno da recituje jednu sasvim ironičnu Hajneovu pesmu. Pritom je kuzini Frici trebalo iz toga štošta objasniti; ona ga je uštinula i rekla mu da je zločest; on je uzvio obrve baš kao sad, hteo je da zaplače, no trebalo joj je ispričati gde je Španija i najzad don Ramiro, dona Klara...

— Ali, tante Hermina...

— Nikakvo „ali” neću da čujem. Ovome čovjeku treba platiti da te pusti. Pitaj koliko traži. Ja uopće ne vidim razliku između jednog pišljivog portira i jednog pišljivog policajca. Samo su im pucad različita.

Ovo je postajalo zanimljivo, razume se, svakome na svoj način. Okipinti je bio uveren da majkica pomalo bučno izražava svoju tugu. Takve su žene. Kakvu larmu bi tek digla njegova stara! Vrlo pažljivo je osmotrio sve oko sebe, mesto nije bilo odveć prometno — e, pustiće već da se isplače to materinsko srce i svih pet minuta, a potom će pianissimo da je lupne po ramenu, da joj s dva prsta pokaže kako usta treba da miruju i jednim pokretom ruke kako lebi glava: *giù la testa!* — njoj, njemu i ovom Ročibdu koji tako sigurnim korakom ide u zatvor.

Međutim, Karlo Štern je to sasvim drukčije zamislio. Trebalo je poznavati tetku Herminu, naravno, za sve je potrebno iskustvo, a on ga je stekao tokom godina, i još nešto slično istrajnosti, vežbi, gimnasticiranju — ono što često nazivaju opštenjem s ljudima. Sve je on to oprobao prodajući antikvitete. Njegove trgovačke sposobnosti, začudo, behu ništavne, ali je zato imao sreću da postane pravi ljubitelj starina. Isprva je trebalo utvrditi da li je nešto zaista echt, a potom da li je pravljeno s *dovoljno* mere. Pitanje mere je za njega uvek bilo pomalo i pitanje časti. U tom pogledu Karlo Štern bio je sasvim viteški nastrojen.

Razume se, tetka Hermina mu to nikad nije mogla oprostiti: užas, takvo odsustvo svakog smisla za trgovinu! Ali on je to shvatao, — za šta on, uostalom, nije imao razumevanja? Prirodno, tetka Herminu nije trebalo odviše potresti ni ovoga puta. On će bezbolno izvesti čitavu stvar, a Italijanu ipak neće ponuditi ništa. Kako bi on to mogao? Sad je već izgledao kao onaj stari Karlo iz najzlatnijih vremena, kad je hodao ulicom i vrteo dugme na sviteru, pun ideja, kad je prodavao onog Monea i išao da sluša majske mise — sve s izrazom sebičnog zadovoljstva: takvo uživanje niko drugi nije umeo sebi da pruži. Da, da, opet je iskrsnulo to pitanje mere, nipošto uzbuditi tetka Herminu.

— Dobro, — rekao je, — sad ću mu ponuditi dvije tisuće lira. Da nije previše?

Tetka Hermini se ovo zaista učini „previše”.

— Dvije?! Ispod dvadeset tisuća ne možeš niti početi!

Karlo je stajao otsutan i setnim pogledom pratio galebove.

— Dvadeset tisuća, — smešio se, — ne, ne, draga tetka Hermina, to se posve ne isplati. Za dvadeset tisuća ja mogu ovdje dobiti ampulu morfijuma dovoljnu da... Vi znate, ja imam slabo srce.

— Bedak!

Tetka Hermina zastade i diže štap. Izgledalo je da hoće da istuče tog nevaljalog derana. Okipinti, zapanjen, izmače se i ubrza korak. Karlo kao mesečar pođe za njim.

No, on zaista nije hteo da joj kaže za morfijum. Ko zna bi li uzeo tu dozu kad bi je dobio, moguće je da bi je uzeo. Ali zar je on za to kriv? Čim je počelo ovo s Nemcima i okupacijom, tako često misli na morfijum.

Tetka Hermina je stajala i pretila štapom: bedak!

Okipinti se još osvrtao i odmahivao glavom:

— La nonna è un po furiosa!

Karlo sleže ramenima:

— Ne razumijem. Sprechen sie deutsch, oder englisch?

Okipintijevo lice sinu:

— Inglese. O si, si, signore!

Ta dva engleska jezika su se, pored svih razlika, ipak brzo sporazumela. Jedan je bio strog, odmeren, pomalo ironičan jezik Vajlda i Tomasa Hardija, dozlaboga književan, s nešto prokrijumčarenih komercijalnosti Sitija; drugi se hrabro koprcao u proizvoljnostima — engleski jezik Okipintija, tako raspevan, sa vokalima koji su iskakali iz reči kao vašarski čupoglavci — engleski svih šofera, portira, kelnera i vodiča Italije.

— A-i, gde sam ga sve učio, sinjore, u Ankoni, Denovi, na magarićima na Siciliji, si, si, sa turistima. Profesori, macchè! Aspriaspri su potrebni za profesore. Siromašni smo mi, sinjore, šestora usta, capite? A ja sam.

I lukavo se osmehnu:

— Sa mornarima i ženama se najbolje uči. Colle donne!

Onaj Ročild kao da nije bio osetljiv na tu reč: žene. Malo je podigao obrve, i to je bilo sve. Izgledalo je da je dosad nije čuo.

— Kad se mnogo priča, brzo se uči, — nastavio je Okipinti u poverenju, — a žene, pa te uopšte ne sklapaju usta. Moja verenica, Gracija-Izabela, radi kod firme Rossie figli u Ankoni, daktilografkinja je, perfettissima, dobila je nagrade na dva takmičenja, pa ipak brže govori nego što udara slova. To vam je ženski fenomen. Kuca, kuva, peva, priča — a oči, a noge, to вреди videti.

Zavukao je ruku u džep, posle u drugi. Zastali su.

Eccola! Gracija-Izabela na dan Svih svetih, Gracija-Izabela na dobrotvornoj priredbi s maskotom, Gracija-Izabela na velosipedu, Gracija-Izabela u svojoj kuhinji na plin koji je dobila kao nagradu. Na ovakvoj curi pozavideo bi mu i Ročild. Nek mu se jezik slomi, Dio santo, ali je Ročilda morao da pomene!

Karlo je preturao fotografije: ova u procesiji, skinite malo jevtini retuš i biće Đoto; na velosipedu, pa to je amerikanizovani Renesans, tu čovek može samo da žali. I još dva-tri kiča. Kad bi mu

ljudi sad ovo ponudili umesto smeštaja u San Roku, on ne bi znao šta s tim da počne. Možda bi je svukao i ostavio na suncu. S maslinama u pozadini. Treba uvek naći *meru* i fon, ukoliko sve već nije dosadno. A ovo sunce, posećite-naše-more, postajalo je nepodnošljivo. Kako je samo grejalo odasvud.

Klimnuo je glavom karabinjeru:

— Lepa je.

Okipinti je vraćao slike ponosit, i još nečim ganut, raznežen i ojađen. Odjednom, videlo se da mu je na um palo nešto izvanredno.

— Slušajte, — reče, — vi ste svetski čovek. E, sigurno ste videli i lepše žene. Imali ste mnogo novaca, pa da, a žene to vole. Iskustva imate. Šta bih ja dao da imam takvo iskustvo! Un'esperienza mondiale! Pisao sam Gracija-Izabeli za ova tri meseca dvaput nedeljno, i o pokladama, čokoladu sam joj poslao kad sam pošao na teren. Čokoladu dobijamo kad god idemo na teren. I to sve čini dvadeset i sedam puta. Čujete, dvadeset i sedam. A ona? Ni jednu reč mi nije odgovorila. Neanchè una parola! Možda me je napustila?

Karlo Štern stade da vrti dugme na sviteru:

— O ne, — reče uz jedva primetan osmeh.

— I šta sad da se radi? — pitao je Okipinti; bilo je sasvim prirodno da pita pošto su se Ročild, Gracija-Izabela i on tako lepo upoznali.

— Nemojte joj uopšte pisati, — reče hladno Štern, — ili joj napišite da ste našli drugu, sasvim lepu, sasvim pametnu i ljupku devojkicu.

— Najlepšu...

— To ne... Jer vi ipak više cenite Gracija-Izabelu.

Prolazili su kroz pjacu. Nije li tu odmah San Rok?

— Isuse, — uzviknu Okipinti, — vi ste ipak možda u pravu. Sigurno je da ste u pravu. A ja, imbecile, pisao sam joj na kraju svakog pisma stihove. Možda nisu bili savršeni, ali za uvo su sasvim lepo tekli — e tu mi senti tremar, in questa notte sul mar! Vidite, ipak bio bih mornariji kad u toj Ankoní ne bi bilo toliko pomoraca. Ti su uvek puni para.

Dvadeset hiljada lira, pošaljite joj dvadeset hiljada lira — može se reći, ruke su još slobodne, izvadi se novčanik i odbroji tu, kod tezge na starom merkatu. Karlo Štern, homo sapiens, kupuje na pijačnoj tezgi slobodu svog kretanja od jednog infantilnog karabinjera. Vraća se u detinjstvo i na taj način zaštićuje svoju egzistenciju. U klupu osnovne škole sa malim vašljivcima! Ali to mu je oduvek uticalo na probavu, osećao je onu vrstu visprene gadljivosti na koju je, otkako zna za sebe, polagao pravo, zbog položaja u društvu i novca. Tetka Hermina je, začudo, to uspevala da pregori, ne bi joj možda ni palo na um. Dvadeset hiljada lira, kako sad zvuči? Nosite se — mogao bi mu reći — ali ne on, ne Karlo Štern, uvek disciplinovan stari Karlo; nosite se sa svojim slikama i devojčurama. Evo vam dvadeset hiljada lira i pustite me u zatvor. Ni reći. Karlo Štern

je umoran — on već osamnaest meseci okupacije kaska za životom, a do San Roka ima još čitavih dvadeset metara.

— A kad joj uopšte ne bih pisao? — pitao je Okipinti.
Karlo pocrvene.

— Ni reči?

— Stigli smo, zar ne? — primeti Karlo i Okipintiju se učini da opet vidi onaj paćenički osmeh sa svetih slika Franje Asiškog.

— Pa da, — reče Karlo posle malog predaha, — ja joj ne bih pisao.

Onda primeti kako ih već nekoliko časaka posmatra brigadijere na ulazu.

Okipinti vide kako se Štern savija pod teretom pleđa i htjede sasvim usrdno da ga prihvati. Zatim i on spazi brigadijerov pogled.

Prišli su samom ulazu. Već se rukom mogla dotaći parola „qui si saluta romanamente”. I rešetka na ulazu. Okipinti podnese raport, onda gurnu Šterna u leđa kao razigran delfin. Reče mu šapatom:

— Imaćete dobru ćeliju. Ovde je savršena higijena. I ćebe ćete dobiti.

Zatim dodade:

— Neću joj pisati.

Karlo Štern prođe kroz kapiju i ne okrete se dok su je zatvarali za njim.

— E il nummero? — pitao je jedan zvučni talijanski glas.

— Due cento quindici!

Dvesta petnaest? Izvrsno. Dvesta petnaest, to je bio broj njegove hotelske sobe u Milanu.

U kristalnom bokaluu uvek je bilo hladne vode. I vazduh koji je dopirao s pjace bio je svež. A golubovi...